

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «Харківський політехнічний інститут»

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

Методичні вказівки
для студентів заочної форми навчання
усіх спеціальностей

Харків
НТУ «ХПІ»
2019

Історія та культура України : метод. вказівки для студентів заочної форми навчання усіх спеціальностей / Укладачі О. О. Петутіна, Л. П. Савченко. – Х.: НТУ «ХП», 2019. – 30 с.

Укладачі О. О. Петутіна, Л. П. Савченко.

Кафедра українознавства, культурології та історії науки

ПЕРЕДМОВА

Самостійна робота – основа заочної форми навчання студентів, бо її особливістю є те, що майбутній фахівець спілкується з викладачем лише під час установчих, заліково-екзаменаційних сесій та індивідуальних консультацій. Одна з найважливіших форм самостійної роботи у закладі вищої освіти – виконання письмових робіт з соціально-гуманітарних дисциплін, серед яких реферативне завдання з «Історії та культури України».

Головна вимога до нього полягає в творчому самостійному виконанні роботи. Вона повинна бути написана за одним із рекомендованих варіантів на основі усестороннього опрацювання зібраного наукового та навчально-методичного матеріалу. Її підготовка допоможе майбутньому спеціалісту формувати навички та уміння, удосконалювати свої знання з тієї чи іншої проблеми; логічно та послідовно формулювати теоретичні засади, самостійно аналізувати історичні та культурологічні джерела, аргументувати та відстоювати власну точку зору. Усе це розвиває здібності до саморозвитку та професійного росту, уміння захищати власні погляди, брати активну участь в обговоренні актуальних проблем дисципліни.

Написання реферативного завдання – важлива форма залучення студента заочної форми навчання до наукової роботи, бо дає можливість оволодіти методологією та методикою наукового дослідження (самостійний пошук джерел та літератури, їхня систематизація та опрацювання; всебічний аналіз та узагальнення, оформлення наукового апарату тощо). При цьому виконавець несе повну відповідальність за достовірність використаних матеріалів, у тому числі окремих фактів і цитат, за істинність формулювань, узагальнень та висновків. Матеріали з Інтернету без їхнього всебічного опрацювання, висновків та списку літератури, не зараховуються як індивідуальне завдання.

Студенту необхідно знати, що виконання письмової роботи з «Історії та культури України» характеризує не тільки його теоретичну підготовку, а й свідчить про рівень освіченості, виховання, духовності та ерудиції.

Реферативне завдання, що відповідає вимогам державних стандартів освіти та навчального плану, треба представити у відповідний термін на кафедру українознавства, культурології та історії науки НТУ «ХП» (ауд. 705 у/1, тел. 707-68-29) для перевірки та рецензування викладачем. Студент може отримати кваліфіковану консультацію та рекомендовану літературу у навчально-методичному кабінеті (ауд. 702 у/1, тел. 707-65-68).

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»

Модуль I. Історія України

Тема 1. Вступ до курсу. Київська Русь

Понятійний апарат, періодизація, джерела та історіографія вітчизняної історії. Сучасні концептуальні підходи історичної науки.

Зародження цивілізації і державності на території України у дослов'янські часи. Східнослов'янські племена VI–IX ст., фактори їх консолідації. Утворення давньоруської держави. Основні теорії походження Київської Русі. Перші правителі Київської Русі. Адміністративна, військова і релігійна реформи Володимира Великого. Розбудова держави за часів князювання Ярослава Мудрого.

Територія і етнічний склад населення Київської Русі. Форма правління та основні структурні елементи політичної влади. Соціальна структура давньоруського суспільства. Соціально-економічний розвиток держави. Формування феодальних відносин.

Ослаблення великокнязівської влади. Боротьба Володимира Мономаха за єдність Русі. Феодальна розробленість, її причини та наслідки.

Монголо-татарська навала. Економічне і політичне піднесення Галицько-Волинського князівства. Його роль у формуванні української народності і державності.

Тема 2. Українські землі у складі Литви та Польщі (середина XIV – перша половина XVII ст.)

Включення українських земель до складу Великого князівства

Литовського. Суспільно-політичний устрій ВКЛ. Політика литовських князів в українських землях. Ліквідація удільних князівств. Провідні тенденції в розвитку українського суспільства в XV–XVI ст.

Зростання впливу Польщі на Литву. Кревська унія 1385 р. Кримське ханство, напади татар і турків на українські землі. Боротьба Московської держави за українські території, які перебували під владою Литви.

Люблінська унія та її наслідки для України. Берестейська унія 1596 р. Посилення соціального, національно-релігійного гноблення. Ополячення місцевої знаті.

Виникнення, розвиток козацтва, зростання його значення в житті українського суспільства. Запорізька Січ, її суспільно-політичний устрій і роль в Речі Посполитій та європейських міждержавних відносинах. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний. Козацькі та козацько-селянські повстання кінця XVI – 30-х років XVII ст.

Тема 3. Україна в часи існування козацької держави (середина XVII – кінець XVIII ст.)

Соціальний вибух в українських землях в середині XVII ст., його економічні, політичні, соціальні та релігійні причини. Передумови національної революції, які визріли в українському суспільстві, форми боротьби, масштаби суспільних зрушень. Рушійні сили революції. Періодизація національної революції.

Початок української національної революції. Богдан Хмельницький. Розгортання національно-визвольної боротьби та успіхи повстанців на початковому етапі війни. Зборівська угода та її роль у формуванні козацької держави. Поразка під Берестечком і її наслідки. Білоцерківський договір. Перемоги під Жванцем і Батогом. Укладення союзу з Московським царством. Переяславська Рада 1654 р., «Березневі статті», їх оцінки в історичній літературі. Воєнні дії проти Польщі у 1654–1655 рр. Віленське перемир'я 1656 р. Пошук гетьманом нових союзників. Смерть Б. Хмельницького.

Початок Руїни. Політика І. Виговського. Гадяцький трактат 1658 р. Політика Ю. Хмельницького, його роль в подіях Руїни. Переяславські статті 1659 р., Слободищенський трактат 1660 р., Андрусівське перемир'я 1667 р. Розкол України на Правобережну та Лівобережну. Початок поділу українських земель між сусідніми державами. Гетьман П. Дорошенко та

його боротьба за возз'єднання українських земель. Капітуляція П. Дорошенка. Причини поразки та значення української національної революції у контексті вітчизняної та європейської історії.

Політичний, територіально-адміністративний устрій та статус Гетьманщини в складі Московської держави. Колонізація Слобожанщини. Слобідські козацькі полки. Протилежність козацько-демократичних традицій України і східно-монархічних політичних принципів Московії.

Провідні тенденції державного розвитку Гетьманщини за правління Івана Мазепи. Наслідки та значення антимосковського виступу І. Мазепи для України. Гетьман у вигнанні П. Орлик, його «Конституція» та боротьба за українську державність.

Інкорпораційна політика царизму. Малоросійська колегія. Останній гетьман України К.Розумовський. «Золота осінь» Гетьманщини. Скасування полково-сотенного устрою Слобідської України. Ліквідація автономних прав Лівобережжя, закріпачення селянства.

Поглинення Російською імперією Кримського ханства. Ліквідація Запорозької Січі, історична доля козацтва та його роль в суспільно-політичній історії України.

Правобережжя під владою Польщі. Гайдамацький рух, Коліївщина .

Інкорпорація України в державні структури Російської та Австрійської імперій.

Тема 4. Україна під владою Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Економічне, політичне і соціальне становище українських земель у складі Російської імперії. Напад Наполеона на Росію. Участь українців у Вітчизняній війні 1812 року.

Етап пробудження українського національного відродження. Слобожанщина як центр українського національного життя на початку XIX ст. «Руська трійця».

Початок політизації українського національного руху. Кирило-Мефодіївське товариство, Головна Руська Рада .

Криза кріпосної системи господарства. Скасування кріпосного права в Австрійській імперії. Реформи 1860–1870-х років в Російській імперії та їх наслідки для України.

Подальший розвиток українського національного руху (діяльність

громад, рух хлопоманів та українофілів). Репресивна політика російської влади по відношенню до української культури. Валувський циркуляр 1863 р., Емський указ Олександра II 1876 р. Переміщення центру українського руху до Галичини. Виникнення перших українських політичних партій.

Особливості і характерні риси розвитку капіталізму в Україні. Столипінська аграрна реформа. Українська трудова еміграція.

Революція 1905–1907 рр. в Російській імперії та її наслідки для України
Україна в Першій світовій війні. Воєнні дії на території України.
Українські січові стрільці. Наслідки війни для України.

Тема 5. Революційні події 1917–1921 років в Україні: причини, рушійні сили, наслідки

Лютнева революція 1917 року в Росії, повалення самодержавства. Центральна Рада. I-й Універсал. Державне та військове будівництво в Україні після революції. II Універсал. Протиріччя між тимчасовим урядом і Центральною Радою з приводу автономії України.

Жовтневий переворот в Петрограді. II Всеросійський з'їзд Рад. Ставлення Центральної Ради до Ради Народних Комісарів. III-й Універсал. Проголошення Української Народної Республіки. Війна між УНР і радянською Росією. IV Універсал.

Брестський мир і Україна. Українська Держава П. Скоропадського, її внутрішня та зовнішня політика. Завершення Першої світової війни.

Прихід до влади Директорії. Відновлення УНР. С. Петлюра. Збройна боротьба Директорії за українську державність.

Західно-Українська Народна Республіка. Акт злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. Українська Галицька армія. Наслідки Української революції 1917–1921 років.

Тема 6. Україна в міжвоєнний період

Відродження господарства УСРР на засадах НЕПу. Утворення Союзу СРР. Українізація: сутність, методи проведення, підсумки.

«Великий перелом». Суцільна колективізація сільського господарства, форсована індустріалізація. Голодомор 1932–1933 р.

Остаточне завершення формування тоталітарної політичної системи в СРСР. Масові репресії.

Становище західноукраїнських земель у складі Польщі, Чехословаччини та Румунії.

Основні напрямки розвитку української державницької ідеї в міжвоєнний період (український національний комунізм, український консерватизм, інтегральний націоналізм). Вплив ОУН на розвиток національного руху.

Тема 7. Українське питання напередодні та в роки Другої світової війни

Українське питання в міжнародній політиці напередодні та на початку війни. Карпатська Україна. Активізація боротьби ОУН за створення незалежної України.

Пакт про ненапад між СРСР і Німеччиною та його наслідки для народів Європи.

Початок Другої світової війни. Вступ Радянської Армії на землі Західної України. Включення західноукраїнських земель до складу УРСР. Радянізація Західної України.

Напад Німеччини на СРСР. Причини поразки Червоної Армії в початковий період війни. Оборона Києва Одеси, Севастополя, Харкова. Німецько-фашистський окупаційний режим.

Проголошення у Львові 30 червня 1941 р. акту відновлення української державності. Створення та діяльність військових формувань УПА .

Всенародна боротьба в тилу ворога. Розгортання партизанського і підпільного руху на окупованій території України.

Внесок працівників тилу в боротьбу проти окупантів.

Початок визволення України. Корінний перелом у війні. Визволення Лівобережної України. Повне визволення України від німецько-фашистських загарбників.

Програма відбудови народного господарства України. Перетворення України у важливу матеріальну базу діючої армії.

Внесок українського народу в загальну перемогу над Німеччиною. Ціна перемоги.

Тема 8. Основні тенденції і суперечності розвитку України у 1945–1985 рр.

Врегулювання територіальних питань та зміни у складі населення

України наприкінці війни. Відбудова народного господарства.

Індустріалізація західних областей України. Голод 1946–1947 рр.

Боротьба радянської влади проти УПА. Депортація населення з західноукраїнських земель.

Смерть Сталіна. М. Хрущов. Десталінізація. XX з'їзд КПРС. Доба «відлиги» і її наслідки для УРСР.

Активізація української інтелігенції. Шестидесятники. Дисидентський рух. В. Симоненко, Л. Лук'яненко, В. Чорновіл, Є.Сверстюк та інші українські дисиденти.

Загострення протиріч суспільно-політичного розвитку в середині 1960-х років. Непослідовність проведення політичних реформ. Жовтневий (1964 р.) Пленум ЦК КПРС. Прояви консервативних політичних тенденцій. П. Ю. Шелест. Розширення числа прихильників національної ідеї. Українська Гельсінська група. Боротьба з українським націоналізмом.

Зростання застійних та кризових явищ в економічному та політичному житті України. Уповільнення темпів розвитку виробництва.

Тема 9. Україна в часи «перебудови» та розпаду СРСР (1985–1991 рр.)

Політика перебудови, її сутність і наслідки. Загострення національного питання в СРСР у другій половині 1980-х років. Взаємозв'язок етнополітичних ситуацій в Україні і в інших республіках СРСР. Поява в союзних республіках масових національних рухів та їх політична еволюція. Виникнення і організаційне оформлення масового національного руху в Україні. Вибори 1989 і 1990 рр.

Розвиток політичної ситуації з березня 1990 по серпень 1991 р.

Декларація про державний суверенітет України.

«Війна законів» і боротьба довкола нового Союзного Договору. Серпневі події 1991 року. ДКНС і його провал. Акт проголошення незалежності України. Грудневий 1991 року референдум в Україні як акт національного самовизначення. Л. Кравчук. Утворення СНД, правове оформлення розпаду СРСР. Основні причини та чинники дезінтеграції Радянського Союзу.

Тема 10. Розвиток сучасної української держави. Підсумки історичного шляху України

Геополітичне становище України, головні складові соціально-

економічної і політичної ситуації в країні. Державне будівництво.

Конституція України і її місце в житті суспільства .

Політичні рухи та партії сучасної України, їх позиції в питаннях державотворення. Україна в міжнародних відносинах, основні напрямки і проблеми її зовнішньої політики. Українська діаспора. Харків як історичне місто і важливий економічний та культурний центр України. Підсумки вивчення та основні уроки вітчизняної історії.

Модуль II. Українська культура

Тема 11. Сутність культури. Концепції української культури

Поняття культури. Цілісність як сутнісна властивість культури. Структура культури. Місце і роль художньої культури в історичному процесі. Функції культури.

Культура та природа. Культура і цивілізація .

Поняття етнічної та національної культури. Загальнолюдські цінності та національні культурні традиції. Національний характер, національна самосвідомість і національний менталітет як основа національної культури. Структура національної культури. Політична і правова культура. Своєрідність взаємодії моралі, мистецтва, релігії, науки та філософії в системі національної культури.

Самобутність вітчизняної культури та її періодизація.

Класичні й сучасні концепції української культури.

Вплив надбань вітчизняної культури на формування професійних здібностей майбутнього фахівця.

Тема 12. Стародавня культура на теренах України

Особливості, періодизація первісної культури та джерела її вивчення. Первісні вірування (анімізм, тотемізм, фетишизм) та культи (Богині-матері, предків, вождів). Міфологічне світосприйняття архаїчної людини. Передумови виникнення, різноманітність та функції міфів. Становлення художньої культури архаїчного суспільства.

Трипільська культура та її вплив на побут і мистецтво східних слов'ян. Культури кіммерійців, скіфів, сарматів. Праслов'янські (Зарубінецька, Черняхівська, Київська) культури I–V ст.

Типологія і періодизація античної культури на території України. «Велика колонізація» та заснування міст-полісів у Північному

Причорномор'ї та Криму. Особливості та основні цінності античної культури: агональність, космологізм, антропоцентризм. Громада як база розвитку античної демократії. Міфологія та антична художня культура.

Гуманістична сутність античної культури, її роль у формуванні європейської цивілізації та розвитку середньовічної культури.

Тема 13. Культура вітчизняного Середньовіччя

Становлення загальноєвропейської культури в епоху середніх віків. Типологія культури Середньовіччя та її особливості. Середньовічна картина світу. Місце людини в ієрархії просторово-часових відносин Середньовіччя. Особливості формування та основні етапи розвитку культури вітчизняного Середньовіччя.

Райковецька, Волинцівська та Роменська культури східнослов'янських племен напередодні утворення Київської держави. Культурні відносини давніх русів та Візантії. Вплив Азійського Сходу на давньоруську культуру.

Прийняття християнства та його роль в історії вітчизняної культури. Входження Русі у європейський християнський культурний простір. «Світи» міста, села, церкви та князівського двору в давньоруській культурі.

Розвиток писемності, етико-філософської думки, природничих знань та естетичної самосвідомості.

Давньоруське літописання: світова історія та сенс людського життя. Просторові мистецтва, музика і театр в художній культурі Київської Русі.

Тема 14. Український Ренесанс (XIV–XVI ст.)

Поняття Відродження, ренесансу, гуманізму. Відродження як перехідний тип культури. Соціально-економічні передумови Відродження. Формування нової картини світу та ідеології громадянського суспільства. Типологія і періодизація культури Відродження та гуманістичного руху.

Самобутність та основні етапи розвитку українського Ренесансу та гуманізму. Ідеї Рінашименто та візантійсько-християнської догматики у вітчизняній культурі XIV–XV ст. Європейські університети в розвитку українського Ренесансу. Вплив Північного Відродження та Реформації на українське Відродження XVI ст. Теорії природного права, суспільного

договору, освіченої монархії, проблема війни і миру в українському гуманізмі XVI ст.

Становлення братського руху.

Ренесансна художня культура. Література, театр, просторові мистецтва та розвиток меценатства.

Тема 15. Вітчизняна культура Нового часу (XVII–XVIII ст.)

Особливості та світоглядні орієнтири культури Нового часу. Формування ідеалу республіканського устрою та інших фундаментальних цінностей буржуазного суспільства. Зміна ролі релігії та церкви. Наукова революція XVII ст. Раціоналізм. Сенсуалізм та емпіризм.

Козацтво як культурне явище. Основні цінності культури козацько-гетьманської доби.

Українське Просвітництво XVII–XVIII ст. Розвиток національної самосвідомості та нової культурної еліти.

Плюралізм вітчизняної художньої культури XVII–XVIII ст.: бароко, класицизм, рококо, сентименталізм.

Західноєвропейська, українська та російська культури Нового часу: культурний простір та зв'язки.

Тема 16. Культура України XIX ст.

Суперечливість матеріальної та духовної культури XIX ст. Формування нової картини світу. Мистецтво, філософія та мораль – головні форми духовної самосвідомості культури XIX ст.

Типологічна своєрідність культури, розширення її «світу» (виникнення фото, кіно, дизайну). Основні тенденції художньої свідомості (романтична, позитивістська, діалектична).

Особливості культури України у XIX ст. Роль освітніх закладів та наукових інституцій.

Поміщицькі маєтки в культурному ландшафті XIX ст. Земляцтва в Петербурзі та Москві як чинники розвитку вітчизняної культури. Українці в російській культурі XIX – поч. XX ст.

Різноманітність художнього життя: класицизм, романтизм, реалізм, імпресіонізм, символізм, модерн.

Нові явища в світовій та вітчизняній культурі кінця XIX – поч. XX ст.

Тема 17. Сучасна українська культура

Науково-технічна революція як чинник розвитку сучасної культури. Формування нової картини світу та ідеалу особистості в ХХ ст. Альтернатива технократичного і гуманітарного мислення.

Поняття масової і елітарної культури. Контркультура .

Національні культури в умовах глобалізації. Поляризація та віддзеркалення культур. Прогрес культури: зростання загальнолюдського та розвиток унікальності.

Культура України ХХ – поч. ХХІ ст.: від тоталітаризму до національно-культурного відродження і формування інформаційного суспільства.

Особливості вітчизняної художньої культури. Реалізм. Модернізм і постмодернізм.

Основні тенденції сьогочасного культурного процесу. Зміни в способі життя та життєвих цінностях.

Тема 18. Культура Слобідської України

Соціально-економічні та політичні чинники формування культури Слобожанщини.

Культурне життя Слобідської України у наукових дослідженнях ХІХ – поч. ХХІ ст.

Повір'я, звичаї, традиційний народний побут слобожан.

Особливості слобожанської культури ХІХ–ХХ ст. Поширення ідей патріотизму, гуманізму, демократизму. Україно-російські культурні зв'язки.

Роль освіти і науки у культурному житті Слобідської України.

Самобутність художньої культури. Національні риси основних напрямів мистецтва.

Історія культурного життя Харкова.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТИВНОГО ЗАВДАННЯ

Обсяг повинен складати 20–25 рукописних сторінок учнівського зошита або 10-14 друкованих шрифтом Times New Roman (розмір кегля – 14; міжстроковий інтервал – 1,5; поля – 2,5).

Мова написання – українська (російська для іноземних студентів). Уникайте довгих речень, багатослів'я, повторів, аналізу несуттєвих фактів.

Перевіряйте помилки, при необхідності користуйтеся словниками та довідниками. Для зауважень та поміток викладача залишайте поля.

Титульний аркуш оформляється за стандартною формою (див. Додаток 1).

Зміст роботи складається з двох розділів, кожен з яких має свою назву. Розташовуйте матеріали розділів у логічній послідовності; у кожному з них повинні бути Ваші власні пояснення, приклади, узагальнення, висновки з акцентами на зв'язку наукових проблем із сучасністю.

Список літератури необхідно складати у відповідності до правил оформлення бібліографії.

Зверніть увагу, що **відомості про книгу** повинні включати: прізвище та ініціали автора; назву книги; через двокрапку – її призначення; через косу риску – відомості про відповідальність (ініціали та прізвища авторів); через крапку, тире – місце видання; через кому – рік видання. Якщо книга написана чотирма та більше авторами, то допускається описувати її під назвою, тобто спочатку навести назву книги, а далі через косу риску подати прізвища чотирьох авторів (якщо їх усього чотири) або трьох і словосполучення «та ін.» (якщо авторів п'ять і більше). Наприклад:

Один автор

Матвеева Л. Л. Культурологія : Курс лекцій : навч. посіб. / Л. Л. Матвеева. – К., 2005.

Два автори

Абрамович С. Д. Світова та українська культура: навч. посіб. / С. Д. Абрамович, М. Ю Чікарькова. – Львів, 2004

Три автори

Кривавич Д. П. Українське мистецтво: навч. посіб. / Д. П. Кривавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова. – Львів, 2005.

Чотири автори

Історія світової та української культури / Греченко В., Чорний І., Кушнерук В., Режко В. – К., 2000.

П'ять і більше авторів

Культурологія : навч. посіб. / Баканурський А. Г., Александров А. Б., Дашкова Т. Ю. та ін. – К., 2004.

Без авторів

Історія світової культури : навч. посіб. / за ред. Л. Т. Левчук. – К., 1999.

Відомості про статтю включають: прізвище та ініціали авторів; заголовок статті; через дві косі риски – найменування журналу, збірника, де вміщена ця стаття; через крапку, тире – місце видання (для збірників); через крапку, тире – рік видання; через крапку, тире – номер, випуск, том (для журналів, збірників). Наприклад:

Шелест В. Думи – козацький епос // Київська старовина. – 1993. – №6.

ВАРІАНТИ РЕФЕРАТИВНИХ ЗАВДАНЬ

Варіант 1

1. Київська Русь – перша східнослов'янська держава.
2. Україна у творчості Іллі Рєпіна.

Варіант 2

1. Внутрішня та зовнішня політика Володимира Великого та Ярослава Мудрого.
2. «Березіль» Леся Курбаса в контексті розвитку вітчизняного театрального мистецтва.

Варіант 3

1. Галицько-Волинське князівство – спадкоємець Київської Русі.
2. Видатні письменники-слобожани Григорій Квітка-Основ'яненко та Петро Гулак-Артемівський.

Варіант 4

1. Державотворча діяльність Данила Галицького.
2. Гнат Хоткевич – письменник, режисер, актор, музикант.

Варіант 5

1. Українські землі в складі Литовського князівства.
2. Повір'я, звичаї та побут слобожан.

Варіант 6

1. Виникнення українського козацтва та його роль у боротьбі з турецькою агресією в XVI–XVII ст.
2. Український постмодернізм.

Варіант 7

1. Становище українства в Речі Посполитій (1569 – кінець XVIII ст.).

2. Поетична хвиля українського кіно (Сергій Параджанов, Юрій Ільєнко, Леонід Осика, Іван Миколайчук).

Варіант 8

1. Козацько-селянські повстання кінця XVI – першої половини XVII ст.
2. Творчість Олександра Довженка.

Варіант 9

1. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний та його роль в історії українського козацтва.
2. Гуманістичні пошуки сучасної вітчизняної поезії (Василь Стус, Микола Вінграновський, Іван Драч, Дмитро Павличко, Ліна Костенко).

Варіант 10

1. Визвольна війна українського народу середини XVII ст.: причини, характер, особливості, рушійні сили та наслідки.
2. Проблеми людини, нації та культури у творчості українських літературних модерністів (Микола Хвильовий, Микола Зеров, Олександр Олесь).

Варіант 11

1. Богдан Хмельницький – полководець, дипломат визвольної війни в Україні в середині XVII ст.
2. Тоталітаризм – трагедія вітчизняної культури XX ст.

Варіант 12

1. Переяславська угода та Березневі статті: сутність і оцінка в історичній літературі.
2. Михайло Бойчук та його школа.

Варіант 13

1. Руїна: причини, сутність, наслідки для долі України.
2. Кубофутуризм в Україні (Давид і Микола Бурлюки, Олександра Екстер, Олександр Богомазов, Василь Єрмилов).

Варіант 14

1. Повстання під керівництвом гетьмана Івана Мазепи: причини і наслідки.
2. Видатний культурний діяч Іван Франко.

Варіант 15

1. Становище українських земель під владою Росії (кінець XVII–XIX ст.).
2. Творчість Лесі Українки.

Варіант 16

1. Гайдамацький рух в Україні. Коліївщина.

2. Микола Лисенко – основоположник української класичної музики.

Варіант 17

1. Економічне та соціально-політичне становище українства в складі Австрійської імперії (кінець XVIII–XIX ст.).

2. Функції культури.

Варіант 18

1. Політика російського царизму по знищенню державності України (кінець XVII–XVIII ст.).

2. Вікентій Хвойка – видатний дослідник української старовини.

Варіант 19

1. Піднесення національно-визвольного руху в Україні в XIX ст. Зародження та діяльність українських політичних партій в кінці XIX – на початку XX ст.

2. Магія в первісній культурі.

Варіант 20

1. Формування української Східної та Західної діаспори в кінці XIX – на початку XX ст.

2. Трипільська культура та її вплив на побут і мистецтво східних слов'ян.

Варіант 21

1. Україна в революції 1905-1907 рр.

2. «Не вмирає душа наша, не вмирає воля» (Тарас Шевченко в культурному житті XIX ст.).

Варіант 22

1. Утворення Української Центральної Ради та її діяльність в березні 1917 – квітні 1918р.

2. Культури кіммерійців, скіфів, сарматів.

Варіант 23

1. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського.

2. Архітектура і скульптура в античній художній культурі.

Варіант 24

1. Режим Директорії. Причини поразки національно-державницьких сил.

2. Родоначальник християнського гуманізму Володимир Мономах.

Варіант 25

1. Радянський режим в Україні у 1919–1920 рр. Політика «воєнного комунізму», її сутність та наслідки.

2. Проблема людської особистості в «Слові Данила Заточника».

Варіант 26

1. Роль і місце повстанського руху в Українській революції 1917–1921 рр.
2. Іларіон Київський про велич і єдність землі руської.

Варіант 27

1. Західна Україна в 1918–1919 рр. ЗУНР.
2. Давньоруське літописання: світова історія та сенс людського життя.

Варіант 28

1. Бойові дії на території України в 1919–1920 рр. Радянсько-польська війна. Її наслідки для України.
2. Софія Київська – видатна пам'ятка вітчизняної культури.

Варіант 29

1. Соціально-економічний розвиток України в умовах НЕПу.
2. Юрій Дрогобич – видатний вчений, представник раннього гуманізму в Україні.

Варіант 30

1. Політичний режим 1920-х рр. Утворення СРСР та його наслідки для України.
2. Книгодрукування і розвиток вітчизняного гуманізму.

Варіант 31

1. Політика радянської українізації 1920–1930-х років.
2. Іван Вишенський про свободу народу і особи.

Варіант 32

1. Ствердження в СРСР тоталітарного режиму та його особливості в УСРР.
2. Петро Могила – релігійний реформатор, освітній діяч, меценат.

Варіант 33

1. Здійснення індустріалізації в Україні.
2. Культура доби Івана Мазепи.

Варіант 34

1. Насильницька колективізація. Голодомор 1932–1933 рр.
2. Погляди Феофана Прокоповича на людину, державу, церкву, мистецтво.

Варіант 35

1. Особливості розвитку західноукраїнських земель у складі Польщі, Чехословаччини і Румунії в міжвоєнний період.
2. Учення Григорія Сковороди про «сродну» працю.

Варіант 36

1. Хід бойових дій на території України під час Другої світової війни.

2. Феномен українського бароко.

Варіант 37

1. Фашистський окупаційний режим в Україні.

2. Максим Березовський, Дмитро Бортнянський, Артемій Ведель – корифеї духовної та світської музики.

Варіант 38

1. Радянський партизанський рух в 1941–1944 рр.

2. «Русинський Демосфен» Станіслав Оріховський.

Варіант 39

1. Діяльність ОУН-УПА.

2. Видатні художники Григорій та Дмитро Левицькі.

Варіант 40

1. Відбудова народного господарства України після Другої світової війни.

2. Творчість Володимира Боровиковського.

Варіант 41

1. Голод 1946–1947 рр.

2. Давньоруська ікона.

Варіант 42

1. Політичні зміни в СРСР середини 1950-х рр. Спроби запровадження соціально-економічних реформ 1950-х – 1960-х рр. Хрущовська «відлига» в Україні.

2. Український романтизм.

Варіант 43

1. Соціально-економічне та суспільно-політичне становище України в другій половині 1960-х-першій половині 1980-х рр.

2. «Енеїда» Івана Котляревського – перший твір нової української літератури.

Варіант 44

1. Політика «перебудови» в СРСР, її особливості в Україні.

2. Просвітницька діяльність Києво-Могилянської академії.

Варіант 45

1. Серпневі події 1991 р. Проголошення незалежності України. Розпад СРСР і створення СНД.

2. Вітчизняна оборонна архітектура XIV-XVI ст.: від готики до ренесансу.

Варіант 46

1. Конституція 1996 р.

2. Національна святина – «Пересопницьке Євангеліє».

Варіант 47

1. Основні проблеми й перспективи сучасної української економіки.
2. «Боги та герої давньогрецьких міфів у культурі античного Причорномор'я.

Варіант 48

1. Зовнішня політика України на сучасному етапі.
2. Середньовічна картина світу в «Слові о полку Ігоревім».

Варіант 49

1. НТУ «ХП»: історія і сучасність.
2. Михайло Старицький і розвиток українського професійного театру.

Варіант 50

1. Розбудова сучасної української держави.
2. Світ старої України у «Вечорах на хуторі коло Диканьки» Миколи Гоголя.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1 Історія України. Курс лекцій для студентів технічних Вузів. / Під заг. редакцією проф. В.І. Ніколаєнко – Х.: НТУ «ХП», 2001.

2 Історія української культури. Частина 1. Становлення та особливості української культури [Текст] : навч. посібник [для студ. усіх спеціальн.] / [О. О. Петутіна, О. В. Голозубов, Г. В. Буряк [та ін.]; за ред. О. О. Петутіної.– Х.: НТУ «ХП», 2011.

3 Історія української культури : навч. посіб. для студ усіх спеціальн. : у 2-х ч. – Ч. 2. : Українська культура Нового та Новітнього часів / О. О. Петутіна, Н.В. Вандишева-Ребро, О. В. Голозубов, [та ін.]; за ред. О. О. Петутіної. – Харків: НТУ «ХП», 2012.

4 Бойко О.Д. Історія України: Посібник. – К.: Академія, 2003.

5 История украинской культуры : учеб. пособ. для студ.-иностранцев всех специальн. / Е. А. Петутина, Н. В. Вандышева-Ребро, А. В. Голозубов [и др.]; под ред. Е. А. Петутиной. – Х.: НТУ «ХПИ», 2012.

6 Воронянський О.В. Історія України: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Х., 2005

- 7 История Украины: Конспект лекций для иностранных студентов / Сост. В. И. Николаенко, Л. П. Савченко, И. В. Дворкин. – Х. : НТУ «ХПИ», 2013.
- 8 Історія України: Біографічний довідник. Навч. посібник / В.І. Ніколаєнко, С.І. Мешкован, С.С. Ткаченко. – Х.: НТУ «ХПІ», 2007.
- 9 Українська культура в іменах. Довідник [для студ. усіх спеціальн.] / О. О. Петутіна, Н. В. Вандишева-Ребро, О. В. Голозубов [та ін.]; за ред. О. О. Петутіної. – Х.: НТУ «ХПІ», 2017.
- 10 Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. – К., 1994.
- 11 Лекції з історії світової та вітчизняної культури : навч. посіб. / за ред. А. Яртия та В. Мельника. – Львів, 2005.
- 12 Національна ідентичність: Хрестоматія / упоряд. Т. Воропай. – Х., 2002.
- 13 Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К., 2001.
- 14 Шевнюк О. Л. Культурологія: навч. посіб. / О. Л. Шевнюк. – К., 2005.
- 15 Aleksieiev Yuriy. History of Ukraine.-Kyiv: Caravela, 2012.
- 16 Shyshkina Y.K. A History of Ukraine: Presentations for English-Speaking Students: Text of Lectures. – Kharkiv: NTU KhPI, 2016.

Допоміжна література

- 17 Балущок В. Українська етнічна спільнота: етногенез, історія, етнімія / В. Балущок. – Біла Церква, 2008.
- 18 Вандишева-Ребро Н.В. Актуальні проблеми сучасної естетики. Постмодернізм : метод. посіб / Н.В. Вандишева-Ребро. – Суми, 2007.
- 19 История украинской культуры. Практикум для студентов-иностранцев всех специальностей / сост. Е.А. Петутина, А.В. Голозубов, Н.В. Вандышева-Ребро и др. – Х.: НТУ «ХПИ», 2013.
- 20 Історія української культури : метод. вказівки для студентів заочної форми навчання усіх спеціальностей / Укладач О. О. Петутіна. – Х.: НТУ «ХПІ», 2013.
- 21 Історія України. Методичні вказівки з підготовки до семінарського заняття та контрольних робіт для студентів заочної форми навчання.

Тематика контрольних робіт / уклад. Р.О. Пономаренко. – Х.: НТУ «ХП», 2012.

22 Методичні вказівки до використання мультимедійних презентацій у вивченні курсу «Історія України» / уклад. В. І. Ніколаєнко, Є. К. Шишкіна, С. С. Телуха – Х. : НТУ «ХП», 2014.

23 Методичні рекомендації до організації студентської наукової роботи з дисципліни «Історія України» для викладачів / уклад. : Ніколаєнко В.І.,

Мотенко Я.В., Шишкіна Є.К. – Х. : НТУ «ХП», 2015.

24 Міщенко М.М. Сучасна культура України (друга половина ХХ–поч. ХХІ ст.) : навч.-метод. посіб. / М.М. Міщенко. – Х.: НТУ «ХП», 2014.

25 Морфологія культури : тезаурус / за заг. ред. В. О. Лозового. – Х., 2007.

26 Організація індивідуальної роботи студентів у вищих навчальних закладах : методичні вказівки з курсу «Історія України» для студентів усіх спеціальностей / уклад. С. С. Телуха – Х. : НТУ «ХП», 2015.

27 Організація самостійної роботи студентів з вивчення курсу «Історія України: Методичні рекомендації для викладачів і студентів усіх спеціальностей. Уклад. С.І.Мешковая, В.І.Силантьєв. / За ред. В.І.Ніколаєнко. – Х.: НТУ «ХП». – 2007.

28 Плани семінарських занять і методичні поради з курсу «Історія України: соціально-політичні аспекти» для студентів усіх спеціальностей/ Уклад. В.М. Гололобов, В.В. Кабачек, В.В. Морозов та ін./ За ред. проф. В.І. Ніколаєнка. – Х.: НТУ «ХП», 2002.

29 Плани семінарів та методичні рекомендації з нормативної дисципліни «Історія української культури» : навч.-метод. посіб. для студентів усіх спеціальностей / Упоряд. Петутіна О.О. – Х.: НТУ «ХП», 2010.

30 Програма, робочий план та методичні рекомендації з курсу «Історія України» для студентів усіх спеціальностей / Уклад. В.В.Кабачек, С.І.Мешковая, Я.В.Мотенко та ін. / За ред. проф. В.І.Ніколаєнка. – Х.: НТУ «ХП», 2007.

31 Програма та методичні рекомендації до лекційних та семінарських занять з курсу «Історія України» / Уклад. В.В. Кабачек, С.І. Мешковая, Я.В. Мотенко та ін. / За ред. проф. В.І. Ніколаєнка. – Х.: НТУ «ХП», 2011.

32 Савицкая Л.Л. На пути обновления. Искусство Украины в 1890–1910-е гг. / Л.Л. Савицкая. – Х., 2006.

33 Савицкая Л.Л. Художественная культура Украины. Вторая половина XIX – начало XX вв. : консп. лекции / Л.Л. Савицкая. – Х., 2005.

34 Сумцов М. Ф. Дослідження з етнографії та історії культури Слобідської України. Вибрані праці / М. Ф. Сумцов, упоряд., підгот. тексту, передмова, післямова та примітки М. М. Красикова. – Х., 2008.

35 Україна на шляху незалежності (до 10-ої річниці). Методична розробка. В.І. Ніколаєнко, Л.П. Савченко. – Харків. -НТУ «ХП». 2001.

36 Україна: шляхом незалежності. Методична розробка
В.І. Ніколаєнко, С.С. Арбузова, Л.П. Савченко, В.М. Скляр. – Х.: НТУ «ХП». 2002.

37 Україна: шляхом незалежності. Методична розробка.
О.Г. Романовський, В.І. Ніколаєнко, І.В. Дворкін, Я.В. Мотенко, Л.П. Савченко. – Х.: НТУ «ХП». 2011.

38 Україні – 25: здобутки і випробування. Методична розробка. / Уклад. Ю.Д. Сакара, В.І. Ніколаєнко, Є.К. Шишкіна, Я.В. Мотенко. – Х.: НТУ«ХП», 2016.

39 Фрадкіна Н.В. Українська культура XIX століття. : навч.-метод. посіб. / Н.В. Фрадкіна. – Х.: НТУ «ХП», 2011.

40 Художня культура Слобідської України : навч. посіб. / Н.Г. Межова, О. В. Сердюк, О. В. Шило та ін. – Х., 1995.

41 Як конспектувати лекції з Історії України:методчні рекомендації для студентів першого курсу всіх спеціальностей / Упоряд. С.С. Арбузова. – Х.: НТУ «ХП», 2002.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

(перелік інформаційних ресурсів)

1. Інститут історії України НАНУ <http://history.org.ua/uk>
2. Моя Україна. Культура // <http://moyaukraina.io.ua/s108554/kultura>
3. Культура України. Електронна Бібліотека // <http://elib.nplu.org/>
4. Культура. Міністерство культури України. Національне газетно-журнальне видавництво // <http://cultua.media/>
5. Український інститут національної пам'яті www.memory.gov.ua/
6. Український світ // <https://www.facebook.com/UKRSVIT>

7. Енциклопедія українознавства // <http://diasporiana.org.ua>
8. Навчальні матеріали онлайн. Культурологія // <http://pidruchniki.com/kulturologiya/>
9. Історія української культури. Ізборник // <http://litopys.org.ua/istkult/ikult.htm>
10. Конспект лекцій з історії та культури України // <http://studies.in.ua/istorija-ta-kultura-ukrainy-lekcii.html>

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ БІЛЕТИ

Екзаменаційний білет № 1

1. Історія України як наука. Джерела історії України.
2. Культура України ХХ – початку ХХІ ст.: від тоталітаризму до формування інформаційного суспільства.

Екзаменаційний білет № 2

1. Київська держава: основні етапи політичної історії. Соціально-економічний розвиток.
2. Особливості української художньої культури ХХ ст.

Екзаменаційний білет № 3

1. Галицько-Волинська держава. Монгольська навала.
2. Художні напрями в українському мистецтві Нового часу.

Екзаменаційний білет № 4

1. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.
2. Основні тенденції культурного розвитку України у ХІХ ст.

Екзаменаційний білет № 5

1. Українське козацтво наприкінці ХV – у першій половині ХVІІ ст.
2. Самобутність історії вітчизняної культури та її періодизація.

Екзаменаційний білет № 6

1. Українські землі у складі Речі Посполитої.
2. Модернізм і постмодернізм в сучасній культурі.

Екзаменаційний білет № 7

1. Національно-визвольна війна середини XVII ст. під проводом Б. Хмельницького. «Руїна».
2. Поняття національної культури.

Екзаменаційний білет № 8

1. Українські землі наприкінці XVII–XVIII ст. Гетьман І. Мазепа. Нищення автономії Гетьманщини. Ліквідація Запорозької Січі.
2. Слов'янський період в історії української культури. Еволюція міфології, релігії, мистецтва.

Екзаменаційний білет № 9

1. Україна у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій: соціально-економічний розвиток, український національний рух.
2. Особливості формування та основні етапи розвитку культури вітчизняного Середньовіччя.

Екзаменаційний білет № 10

1. Українські землі у роки Першої світової війни (1914–1918 рр.).
2. Античний світ у Північному Причорномор'ї та Криму.

Екзаменаційний білет № 11

1. Українська революція 1917–1921 рр. (Центральна Рада, Українська Держава гетьмана П. Скоропадського, Директорія УНР, «воєнний комунізм» – політика більшовиків у 1919–1921 рр.).
2. Братський рух та книгодрукування в розвитку вітчизняного гуманізму XVI ст.

Екзаменаційний білет № 12

1. УСРР у 1920-ті рр.: НЕП, входження України до СРСР, українізація.
2. Цінності культури козацько-гетьманської доби.

Екзаменаційний білет № 13

1. УСРР (УРСР) у 1929–1939 рр.: тоталітарний режим, індустріалізація, колективізація, Голодомор 1932–1933 рр.
2. Класичні й сучасні концепції української культури.

Екзаменаційний білет № 14

1. Західноукраїнські землі у 1920–1930 ті рр.: основні тенденції. Карпатська Україна.
2. Православ'я як системотворчий чинник давньоруської культури.

Екзаменаційний білет № 15

1. Українська революція 1917–1921 рр. (Центральна Рада, Українська Держава гетьмана П. Скоропадського, Директорія УНР, «воєнний комунізм» – політика більшовиків у 1919–1921 рр.).
2. Братський рух та книгодрукування в розвитку вітчизняного гуманізму XVI ст.

Екзаменаційний білет № 16

1. Перші повоєнні роки: відбудова, радянізація Західної України, ідеологічні кампанії
2. Самобутність художньої культури Слобожанщини.

Екзаменаційний білет № 17

1. Україна в період «відлиги»: десталінізація, лібералізація, економічні проекти та реформи.
2. Українська художня культура XIV–XVI ст.

Екзаменаційний білет № 18

1. Україна в період «застою». Дисидентський рух.
2. Особливості розвитку українського Ренесансу і гуманізму.

Екзаменаційний білет № 19

1. «Перебудова» в СРСР та її наслідки для України. Здобуття незалежності.
2. Українське Просвітництво XVIII ст.

Екзаменаційний білет № 20

1. Основні тенденції суспільно-політичного та економічного розвитку України за часів незалежності (1991–2018 рр.).
2. Сутність, структура та функції культури.

ДОДАТОКИ

Додаток 1

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУШУ

Міністерство освіти і науки України

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Кафедра українознавства, культурології та історії науки

Реферативне завдання з дисципліни
«Історія та культура України»
Варіант 1

Студент гр. СГТ3-019
Нечипорук О. Р.

Харків 2019

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Національна оцінка / Оцінка ECTS та її визначення	Критерії оцінювання	
	позитивні	негативні
5 Відмінно / A Відмінно	Глибоке знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових літературних джерелах; творчий підхід до вивчення дисципліни; вміння аналізувати явища, які вивчаються, в їхньому взаємозв'язку і розвитку; відповіді на запитання чіткі, лаконічні, логічно послідовні	—
4 Добре / B Дуже добре	Глибокий рівень знань в обсязі обов'язкового матеріалу; вміння давати аргументовані відповіді на запитання.	Відповіді на запитання містять незначні неточності.
4 Добре / C Добре	Міцні знання матеріалу, що вивчається; вміння давати аргументовані відповіді на запитання.	Відповіді на запитання містять певні неточності.
3 Задовільно / D Задовільно	Знання основних положень матеріалу, що вивчається.	Невміння давати аргументовані відповіді на запитання; невміння аналізувати викладений матеріал.
3 Задовільно / E Достатньо	Знання основних положень матеріалу.	Незнання окремих питань з матеріалу; невміння послідовно і аргументовано висловлювати власну думку.
2 Незадовільно / FX Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	Додаткове вивчення матеріалу може бути виконане в терміни, що передбачені навчальним планом.	Незнання основних положень навчального матеріалу; істотні помилки у відповідях на запитання.
2 Незадовільно / F Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	—	Відсутність знань значної частини навчального матеріалу.

ЗМІСТ

Передмова	3
Зміст навчальної програми ДИСЦИПЛІНИ «Історія та культура України»	4
Модуль І. Історія України	4
Модуль ІІ. Українська культура.....	10
Вимоги до написання реферативного завдання	13
Варіанти реферативних завдань	15
Рекомендована література	20
Інформаційні ресурси в Інтернеті	23
Екзаменаційні білети	24
Додатки	27
Додаток 1. Зразок оформлення титульного аркушу	27
Додаток 2. Критерії оцінювання успішності студентів	28

Навчальне видання

Історія та культура України : метод. вказівки для студентів заочної
форми навчання усіх спеціальностей

ПЕТУТІНА Олена Олександрівна
САВЧЕНКО Леонід Петрович

Відповідальний за випуск *В.М. Скляр*
Роботу до друку рекомендував

В авторській редакції
Комп'ютерна верстка *В.І. Климко*